

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

การดำเนินงานป้องกันและควบคุม

โรคติดต่อและโรคไร้เชื้อ

อาจารย์ชาญวุฒิ สว่างศรี
สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ นักศึกษา ระบุ มาตรการ ในการ ป้องกัน และ ควบคุม โรค
- เพื่อให้ นักศึกษา อธิบาย แนวทาง การ ดำเนินงาน ป้องกัน และ ควบคุม โรค ติด เชื้อ
- เพื่อให้ นักศึกษา อธิบาย แนวทาง การ ดำเนินงาน ป้องกัน และ ควบคุม โรค ไร้ เชื้อ

ประเด็น

มาตรการป้องกันและควบคุมโรคโรคติดเชื้อและโรคไร้เชื้อ

แนวทางการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรค

- แนวทางการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อ
- แนวทางการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไร้เชื้อ

มาตรการป้องกันและควบคุมโรค

1

กำจัดหรือลดสาเหตุและแหล่งรังโรคในชุมชนให้หมดไป หรือเหลือให้น้อยที่สุด

2

ลดจำนวนประชากรที่ไวต่อการรับโรค

3

ยับยั้งการแพร่กระจายของโรค

กำจัดหรือลดสาเหตุและแหล่งรังโรคในชุมชนให้หมดไป หรือเหลือให้น้อยที่สุด

โรคติดเชื้อ

- การรักษาผู้ป่วยหรือบุคคลที่เป็นพาหะของโรคโดยการให้ยาปฏิชีวนะหรือยาต่างๆ ให้หายขาดโดยเร็ว
- การ**ใช้ยารักษาผู้ป่วยมาลาเรีย** และป้องกันบุคคลที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคมมาลาเรีย
- การ**กำจัดสุนัขจรจัด**เพื่อควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า
- การ**ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย**เพื่อป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก

โรคไร้เชื้อ

- ได้แก่ การควบคุมไม่ให้มีมลพิษทางสิ่งแวดล้อม โดยการ**สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนได้ตระหนักและเข้าใจความสำคัญ**ของปัญหาและปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ที่ทำให้เกิดโรค
- **สร้างการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทุกภาคส่วนและชุมชน** เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจช่วยกันปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้มีความปลอดภัยอย่างยั่งยืน

ลดจำนวนประชากรที่ไวต่อการรับโรค

โรคติดเชื่อ

- การให้ภูมิคุ้มกันโรคต่างๆ เพื่อให้มีความต้านทานต่อโรค
- การส่งเสริมสุขภาพอนามัย
- การส่งเสริมภาวะโภชนาการ
- การให้สุขศึกษาเพื่อยกระดับสุขวิทยาส่วนบุคคล
- การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันโรคต่างๆ สำหรับผู้เดินทางไปยังพื้นที่ที่มีโรคเป็นโรคประจำถิ่น

โรคไร้เชื้อ

การหลีกเลี่ยงการได้รับสารที่เป็นปัจจัยเสี่ยงของโรค เช่น

- หลีกเลี่ยงสารที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง
- การใส่หน้ากากป้องกันฝุ่นละอองเพื่อป้องกันการเป็นพิษจากฝุ่นโลหะหนัก
- การใส่ที่อุดหู (ear plug) เพื่อป้องกันมลภาวะทางเสียง

นอกจากนี้ในผู้ที่มีพันธุกรรมของโรค เช่น

- ผู้มีโอกาสเป็นโรคเบาหวาน ต้องควบคุมภาวะโภชนาการของตนเองเพื่อไม่ให้เป็นโรคอ้วน ต้องพยายามหลีกเลี่ยงระมัดระวังเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่จะทำให้เกิดโรคเบาหวาน เป็นต้น

ยับยั้งการแพร่กระจายของโรค

โรคติดต่อ

- มาตรการในการตัดหรือยับยั้งการแพร่โรคและการติดต่อโรคโดยผ่านพาหะและสื่อนำโรคต่างๆ เพื่อป้องกันไม่ให้โรคแพร่จากแหล่งรังโรคไปยังบุคคลอื่นในชุมชน
- การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับน้ำ อาหาร การกำจัดของเสีย และสิ่งปฏิกูล การกำจัดแมลงและสัตว์นำโรคน้ำสะอาด
- การยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน รวมทั้งการปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยให้เหมาะสมถูกสุขลักษณะ

โรคไร้เชื้อ

- ปัจจัยที่เอื้อต่อการแพร่กระจายโรคไร้เชื้อ เช่น พฤติกรรม ค่านิยมของสังคม ข้อมูลข่าวสารทางสื่อมวลชน สารมลพิษในสิ่งแวดล้อมที่ปนเปื้อนในดิน อากาศ และน้ำ
- ต้องอาศัยการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักรู้ ด้วยการให้สุขศึกษาและประชาสัมพันธ์แก่ประชาชน
- มาตรการทางด้านกฎหมาย ที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเทศบัญญัติ ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อควบคุมสถานะสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัย

มาตรการหลักหรือ มาตรการเฉพาะโรค

- เป็นมาตรการสำคัญที่ใช้ในการป้องกันควบคุมโรคเฉพาะโรคใดโรคหนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่จะ **กวาดล้าง กำจัด ลด หรือยับยั้งการเกิดโรคและการดำเนินของโรค**
- โดยนำมาใช้เพื่อ
 - กำจัดและลดแหล่งแพร่โรคในชุมชน
 - การกำจัดหรือยับยั้งการแพร่โรคโดยผ่านสื่อนำโรคที่มีอยู่
 - การลดจำนวนบุคคลหรือกลุ่มคนที่ไวต่อการรับและเสี่ยงต่อการเกิดโรค

มาตรการรองหรือ มาตรการสนับสนุน

- มาตรการสนับสนุนนี้สามารถใช้กับโรคหรือปัญหาสาธารณสุขโดยทั่วไปได้ มาตรการเหล่านี้ประกอบด้วยกิจกรรม

ประเภท มาตรการใน การป้องกัน ควบคุมโรค

ตัวอย่างมาตรการหลักหรือมาตรการเฉพาะโรค

โรค/ปัญหาสาธารณสุข

โรคไข้มาลาเรีย

การป้องกัน/ควบคุมโรค

- การหลีกเลี่ยงเดินทางเข้าไปในพื้นที่ที่มีโรคชุกชุม หรือที่เป็นเขตระบาดของโรค
- การป้องกันยุงกัดโดยนอนกางมุ้ง
- ทายาป้องกัน
- การค้นหาผู้ป่วยเพื่อให้ยากำจัด
- การกำจัดยุง (พ่นยาที่ผนังบ้าน และชุบมุ้งด้วยยากำจัดยุง)

การป้องกันการตายและพิการ

- การรักษาด้วยยาให้หายขาดโดยเร็ว
- การรักษาป้องกันโรคแทรกซ้อน

ตัวอย่างมาตรการหลักหรือมาตรการเฉพาะโรค

โรค/ปัญหาสาธารณสุข

โรคเบาหวาน

การป้องกัน/ควบคุมโรค

- การรณรงค์รับประทานอาหารรสจืดและบริโภคอาหารประเภทผักให้มาก
- การรณรงค์ออกกำลังกาย

การป้องกันการตายและพิการ

- การตรวจวัดระดับน้ำตาลในเลือดและให้ยาอย่างเหมาะสม
- การป้องกันและรักษาโรคแทรกซ้อน

ตัวอย่างมาตรการหลักหรือมาตรการเฉพาะโรค

โรค/ปัญหาสาธารณสุข

การบริโภคเครื่องดื่ม ที่มีแอลกอฮอล์

การป้องกัน/ควบคุมโรค

- ห้ามขายเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในเด็กและเยาวชน
- จำกัดช่วงเวลาที่ขาย
- ตรวจสอบปริมาณแอลกอฮอล์จากลมหายใจ
- ค้นหาผู้ที่ติดสุรา
- รณรงค์สร้างความตระหนักให้เห็นโทษของการบริโภคสุรา

การป้องกันการตายและพิการ

ดำเนินการทางคลินิก เช่น

- อดเหล้า
- การให้คำปรึกษา
- การรักษาป้องกันความพิการ

มาตรการรองหรือมาตรการสนับสนุน

- มาตรการเหล่านี้ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้
 - การวินิจฉัยโรคที่ถูกต้องและรวดเร็ว
 - การแยกหรือกักกันผู้ป่วยออกจากบุคคลอื่นในชุมชน เพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อไปในชุมชน
 - การรักษาให้หายขาดทั้งผู้ป่วยและผู้ที่เป็นพาหะของโรค
 - การให้สุขศึกษาเกี่ยวกับการระวังรักษาสุขภาพอนามัย และการป้องกันการสัมผัสกับสิ่งก่อโรค
 - การแจ้งโรคหรือการรายงานโรคให้แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อมีโรคติดต่ออันตรายร้ายแรงหรือโรคติดต่อที่ต้องแจ้งความเกิดขึ้นในพื้นที่
 - การใช้มาตรการทางกฎหมายและพระราชบัญญัติสาธารณสุข
 - การศึกษา การสอบสวนและค้นหาทางวิทยาการระบาดเพิ่มเติม หากโรคที่เกิดขึ้นยังไม่ทราบสาเหตุหรือปัจจัยการเกิดโรคที่ชัดเจน

แนวทางการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรค

01

การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ

02

การป้องกันและควบคุมโรคไร้เชื้อ

การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ

1. การป้องกันโรคล่วงหน้า

- การป้องกันโรคก่อนระยะที่โรคเกิดซึ่งเป็นการรวมการป้องกัน **ขั้นก่อนปฐมภูมิ**และ**ขั้นปฐมภูมิ**เข้าด้วยกัน
- เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ประหยัดและได้ผลมากที่สุดกว่าการป้องกันและควบคุมโรคระดับอื่นๆ

แบ่งเป็น

- การป้องกันโรคแบบทั่วไป
- การป้องกันโรคแบบเฉพาะอย่าง
- การเฝ้าระวังโรคทางวิทยาการระบาด

2. การป้องกันในระยะมีโรคเกิด

- เป็นการป้องกันขั้นทุติยภูมิ จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการป้องกันโรคในระยะมีโรคเกิดคือ **การระงับกระบวนการดำเนินของโรค การป้องกันการแพร่เชื้อและการระบาดของโรคไปยังบุคคลอื่นในชุมชน**
- การค้นหาผู้ป่วยให้ได้ในระยะเริ่มแรก
- การวินิจฉัยโรคและให้การรักษาได้ทันที
- การป้องกันการแพร่เชื้อ
- การเพิ่มความต้านทานหรือป้องกันโรคให้แก่บุคคลหรือชุมชน
- การใช้กฎหมายสาธารณสุข

3. การป้องกันหลังการเกิดโรค

- เป็นการป้องกันขั้นตติยภูมิ ซึ่งเป็นการ**ป้องกันการเกิด**ความพิการและการไร้สมรรถภาพ และการ**บำบัดความพิการ**และฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย การป้องกันขั้นนี้เป็นการป้องกันในระยะที่มีความพิการเป็นโรคมามากซึ่งจะช่วยลดภาวะแทรกซ้อนลดความพิการตลอดจนผลเสียต่าง ๆ ที่จะตามมาภายหลัง
- การกำจัดความพิการ
- การฟื้นฟูสภาพ

การป้องกันและควบคุมโรคไว้เชื้อ

1. การป้องกันโรคล่วงหน้า

- เป็นการป้องกันในขณะที่โรดยังไม่เกิดขึ้น ในกรณีของโรคไว้เชื้อ เป็นหลักสำคัญในการป้องกัน
- สาเหตุของโรคไว้เชื้อมักมีหลายสาเหตุประกอบกัน ไม่สามารถระบุชัดเจนได้
- สาเหตุที่แท้จริง จึงมักใช้คำว่า "ปัจจัยเสี่ยง" แทน และระยะฟักตัวของโรคก็ไม่แน่นอนเช่นกัน
- การกำหนดนโยบายของรัฐ
- การป้องกันโรคทั่วไป
- การเฝ้าระวังโรคทางวิทยาการระบาด

2. การป้องกันในระยะมีโรคเกิด

- เป็นระยะที่โรคเกิดขึ้นแล้วแต่ยังควบคุมอาการของโรคไม่ได้ เป็นการป้องกันเมื่อโรคได้เกิดขึ้นแล้ว เพื่อที่จะลดความรุนแรงของโรค หยุดยั้งการดำเนินของโรคและช่วยลดระยะเวลาการเจ็บป่วย การป้องกันในระยะนี้ ได้แก่ การวินิจฉัยในระยะแรกเริ่มและให้การรักษาทันที
- การกักกันผู้ป่วยให้พบในระยะเริ่มป่วย
- การวินิจฉัยโรค
- การรักษาตั้งแต่เริ่มมีอาการ

3. การป้องกันหลังการเกิดโรค

- เมื่อควบคุมการดำเนินของโรคได้ระดับหนึ่งแล้ว การป้องกันหลังเกิดโรค
- เป็นการป้องกันความพิการและฟื้นฟูสภาพผู้ป่วย ซึ่งควรเริ่มตั้งแต่ระยะที่มีโรคมามากเพื่อช่วยลดภาวะแทรกซ้อน ความพิการ ตลอดจนผลเสียต่าง ๆ
- การกำจัดความพิการ
- การฟื้นฟูสภาพ

เอกสารอ้างอิง

- คำนวนอน อึ้งชูศักดิ์, ปฐม สวรรค์ปัญญาเลิศ, วิทยา สวัสดิวุฒิพงษ์, และชุลีพร จิระพงษา. (2559). **พื้นฐานระบาดวิทยา**. นนทบุรี: สมาคมนักระบาดวิทยาภาคสนาม.
- พานทิพย์ แสงประเสริฐ. (2554). **การเสริมสร้างสุขภาพและการป้องกันโรคเรื้อรัง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิพัฒน์ ลักษมีจรัสกุล. (2542). **หลักการป้องกันโรค : กรณีศึกษาการป้องกันโรคติดเชื้อ เอชไอวี/เอดส์**. กรุงเทพฯ: เจริญดีการพิมพ์
- วิฑูรย์ โล่ห์สุนทร. (2561). **ระบาดวิทยา**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไสภณ เอี่ยมศิริถาวร, และเสาวพัทธ์ ฮินจ้อย. (2564). หน่วยที่ 8 การเฝ้าระวังโรคและภัยสุขภาพ . **ในเอกสารการสอนชุดวิทยาการระบาดและการควบคุมโรค (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3)**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อมร เปรมกมล. (2554). **อีสานรวมมิตรระบาดวิทยาและการควบคุมโรค** . ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

THANK YOU!

